

Rekommandation 35/2022

Forslag A 1921/UVU

Behandles af Udvalget for Vækst og Udvikling i Norden

Betænkning over svar på Rek 35/2022 om å redegjøre for det hvordan urfolks rettigheter blir ivaretatt ved gruvedrift i områder der urfolk bor og arbeider

Utskottet för tillväxt och utveckling i Norden föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att Rek 35/2022 vad angår hur urbefolkningens rättigheter tillvaratas vid mineralutvinning i de områden där urbefolkningen lever och verkar för rådets del är slutbehandlad.

Baggrund

Rekommandationen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd anbefaler de nordiske regeringer

att redogöra hur urbefolkningens rättigheter tillvaratas vid mineralutvinning i de områden där urbefolkningen lever och verkar

Svar fra de nordiske regeringer

Norge

Norsk redegjørelse for hvordan urfolks rettigheter blir ivaretatt ved gruvedrift i områder der urfolk bor

Den grønne omstillingen og urfolksrettigheter:

- Tilgang til areal er avgjørende for at reindriften skal kunne fortsette med en nomadiske driftsform. Denne driftsformen danner grunnlaget for økologisk bærekraftig beitebruk, og norske myndigheter vil derfor fortsatt prioritere innsatsen på dette området.
- Plan- og bygningsloven er den sentrale lovgivningen som gjelder for forvaltning av areal i reinbeiteområdene.
- Det er avgjørende at politikere og myndigheter har god kunnskap om reindriften rett til jord og bruken av denne.
- I henhold til Norges internasjonale forpliktelser og nasjonal rett har Sametinget og andre samiske interesser rett til å bli hørt i saker som direkte kan berøre samiske interesser.

- Dette innebærer at alle statlige organer er forpliktet til å rådføre seg med berørte samiske interesser, for eksempel ved behandling av planer for vindkraftverk. Samråd med Sametinget og andre berørte samiske interesser tilsier at det bør gjøres en reell innsats for å komme til enighet om de foreslåtte tiltakene. Høringsplikten er imidlertid ikke en vetorett. Dersom enighet ikke oppnås, tar det myndighetene den endelige avgjørelsen.
- Regjeringen og departementene har jevnlig dialog med Sametinget om aktuelle temaer der forslag, behov og forslag til tiltak diskuteres.
- Sametinget motsetter seg jevnlig konsesjonssøknader for bygging av vannkraftverk, kraftledninger og vindparker. Slike innsigelser rettes til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).
- Sametinget og den lokale reindriftsutøveren skal høres i saker om mineralutvinning i tradisjonelle samiske områder, etter sameloven.»
- Enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget om vedtakene krever et åpent og transparent grunnlag for tildeling av konsesjoner. Sametingets innsigelser skal settes på dagsorden i et møte hvor saken behandles åpent og med det formål å oppnå enighet.
- Vedtaket om å innvilge en søknad er en øvelse der blant annet Sametingets interesser må balanseres for å komme til en avgjørelse. I noen tilfeller krever den balansen at man er enig i Sametingets standpunkt, mens den i andre ikke gjør det. Generelt vurderes forpliktelsene i artikkel 27 i konvensjonen i disse tilfellene.
- Gruvevirksomhet i Norge krever tillatelse fra flere myndigheter. Sametinget er involvert i de ulike prosessene, for eksempel i henhold til høringsretten

Lovregler om konsultasjoner om samiske interesser

Saken gjelder:

Dette flaket gjelder lovreglene om konsultasjoner med samiske interesser og forskriftsarbeidet.

Talepunkter

- Folkeretten pålegger norske myndigheter å konsultere samiske interesser i saker som kan berøre slike interesser direkte. Staten må sørge for hensiktsmessige prosedyrer for konsultasjoner, uavhengig av hvilket forvaltningsnivå som fatter beslutningen i saken.
- Lovfesting av plikten til å konsultere samiske interesser trådte i kraft 1. juli 2021. Forut for dette var forpliktelsen til å konsultere fulgt opp gjennom en avtale mellom regjeringen og Sametinget.
- Innholdet i konsultasjonsreglene innebærer at myndighetene må konsultere Sametinget og andre representanter for samiske interesser i saker som vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

- Plikten til å konsultere gjelder myndigheter på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.
- Konsultasjoner skal gjennomføres i god tro, og med formål om å oppnå enighet om det foreslåtte tiltaket.
- Konsultasjonsreglene gir ikke de samiske interessene en vetorett. Hvis man ikke oppnår enighet om det foreslåtte tiltaket er det myndighetene som treffer den avgjørende beslutningen.
- Departementene har konsultert med Sametinget og andre samiske interesser i mange år. Det gjennomføres en rekke formelle konsultasjoner hvert eneste år.
- På statlig nivå har vi lang og god erfaring med konsultasjonsordningen. Selv om vi ikke alltid oppnår enighet, har ordningen lagt et godt grunnlag for samarbeid, gjensidig tillit og mer kunnskap om samiske forhold i forvaltningen.

Bakgrunn

Folkeretten pålegger norske myndigheter å konsultere samiske interesser i saker som kan berøre slike interesser direkte. Staten må sørge for hensiktsmessige prosedyrer for konsultasjoner, uavhengig av hvilket forvaltningsnivå som fatter beslutningen i saken.

Lovproposisjon om endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) ble lagt frem for Stortinget 19. februar 2021 og vedtatt 7. juni 2021. Loven innebærer at både statlige-, regionale- og lokale myndigheter må konsultere samiske interesser i saker som berører dem.

Lovfesting av konsultasjonsplikter er en oppfølging av samerettsutvalgets forslag i NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*.

Lovreglene viderefører i all hovedsak «Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget» som ble avtalt mellom regjeringen og Sametinget i 2005.

Plikten for statlige organer lovfestes, men det er nytt at plikten også omfatter kommuner og fylkeskommuner. Loven innebærer altså at både statlige, regionale og lokale myndigheter må konsultere samiske interesser i saker som berører dem. Det er ikke gitt detaljerte saksbehandlingsregler.

For statlige myndigheter er det gitt overordnede saksbehandlingsregler for konsultasjoner.

For kommuner og fylkeskommuner er det en mer fleksibel ordning, der kun plikten til å konsultere er lovfestet. Det gir kommuner og fylkeskommuner stor fleksibilitet til å gjennomføre konsultasjoner på en hensiktsmessig måte ut fra type sak og lokale forhold. Det er stor variasjon mellom kommuner både når det gjelder sakstyper og om samene er i flertall eller mindretall i kommunen.

Mange kommuner har allerede gode ordninger for å involvere ulike deler av befolkningen i viktige beslutninger. Konsultasjonsplikten kan i stor grad gjennomføres ved justeringer i allerede etablerte ordninger for medvirkning og saksbehandling.

Formålet med konsultasjoner er å sikre at berørte samiske interesser kommer tidlig inn i prosessene, og at de har en mulighet til å påvirke beslutningene. Begge parter skal gå inn i prosessene med mål om å komme til enighet, men det er fortsatt myndighetene som skal ta den endelige avgjørelsen. Lovfestingen av konsultasjonsplikten endrer heller ikke på det kommunale selvstyret.

Kommunene har gjennom KS deltatt i arbeidet med veilederen, og KS har sluttet seg til utkastet. Det samme gjelder Sametinget. Departementet har i tillegg hatt innspillmøter med fylkeskommunene i Troms og Finnmark, Nordland og Trøndelag, i tillegg til et utvalg av kommuner i hvert fylke.

Finland

Miljø

Den grønne omstillingen kommer å medføre et økt behov av å utvinne viktige eller kritiske mineraler. Samtidig forventes produksjonen av fossilfri energi og i synnerhet elektrisitet å være mangfoldig. Under senere år har utvinning av mineraler også aktualiseres i de områdene der samer lever og verkar i Finland, Sverige og Norge. Samenes rettigheter til sin kultur, sitt språk og utøvelse av sine tradisjonelle næringer har stadfæstet i Finlands grunnlov og i øvrig lovgivning.

Innrättandet av naturskyddsområdene, som t.ex. nationalparker, hører i Finland til miljøministeriets ansvarsområde. Større og enhetlige naturskyddsområdene har framfor alt innrettet i de nordligste delene av landet, der også samenes hjembygdsoverhode ligger (med samenes hjembygdsoverhode avses Enontekiö, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapin paliskunta renbeteslagets område i Sodankylä kommun). Merparten av naturskyddsområdene administreres av Forststyrelsen, ett statligt affärsverk som förvaltar ungefär en tredjedel av Finlands land- och vattenareal, inklusive merparten av alla skyddade områden i landet.

Mer än 80 % av samenes hjembygdsoverhode är idag skyddade enligt Naturvårdslagen och Ödemarkslagen.

Gruvdrift och malmletning är enligt Naturvårdslagen förbjuden i nationalparker och naturreservat (naturreservat är i Finland områden med ett striktare skydd än nationalparker). I övriga naturskyddsområden krävs Forststyrelsens eller miljöministeriets tillstånd för malmletning. För närvarande är småskalig guldvaskning, som sker för hand, tillåten i Urho Kekkonens nationalpark och i Lemmenjoki nationalpark. Lagarna om de båda nationalparkerna har nyligen uppdaterats och fr o m 1 juni 2023 stadgas att småskalig guldvaskning är tillåten under förutsättning att syftet med innrättandet av nationalparkerna inte äventyras.

I fall gruvdrift skulle bli aktuellt i ett naturskyddsområde skulle regeringen i praktiken bli tvungen att upphäva skyddet. Ett sådant projekt skulle även omfattas av förhandlingsplikten enligt Sametingslagen. I samenes hjembygdsoverhode i Finland pågår idag ingen gruvdrift.

Ödemarkslagens (62/1991) syfte är att bevara områdenas ödemarkskaraktär, trygga den samiska kulturen och naturnäringarna samt utveckla ett mångsidigt utnyttjande av naturen och förutsättningarna för detta. I norra Finland har totalt 12 ödemarksoverhode innrättats med

en total areal på nästan 15 000 km². I ödemarksområdena får gruvtillstånd enligt gruvlagen (621/2011) beviljas endast om statsrådet (regeringen) har gett tillstånd till det. Inga sådana tillstånd har utfärdats.

I den förnyade **Naturvårdslagen** (9/2023), som träder i kraft 1 juni 2023, ingår bestämmelser om att förutsättningarna för att bevara och utveckla samekulturen tryggas när naturskyddsområden inrättas i samernas hembygdsområde.

Arktiska rådet utarbetade 2019 rekommendationer gällande goda tillvägagångssätt vid genomförandet av miljökonsekvensbedömningar (MKB) i Arktis. I januari 2023 publicerade miljöministeriet i samarbete med Sametinget en utredning som analyserade möjligheterna att tillämpa rekommendationerna i Finland. Utredningen fokuserade bl.a. på hur tillämpningen av lagen om miljökonsekvensbedömningar kunde främja samernas rättigheter i MKB-förfarandet. Därtill beskrevs tex. myndigheternas informationsbehov vid MKB-förfaranden vad gäller samernas rättigheter.

Några gruvprojekt i norra Sverige har bedömts kunna ha konsekvenser som sträcker sig till Finland. I sådana fall har Finland betonat betydelsen av att även bedöma projektens inverkan på samerna.

Frågor som gäller mineralutvinning hör i Finland primärt till arbets- och näringsministeriets ansvarsområde.

Arbets- och näringsliv

Inom samernas hembygdsområde finns det för närvarande ingen gruvdrift i Finland. Den verksamhet som avses i **Gruvlagen** (621/2011) samordnas dock med urfolkens rättigheter inom samernas hembygdsområde enligt **Sametingslagen** (974/1995) så att samernas rättigheter som urfolk tryggas. Vid samordningen beaktas också vad som i **Skollagen** (253/1995) föreskrivs om främjande av skolbefolkningens och skoltområdets levnadsförhållanden och utkomstmöjligheter samt upprätthållande av skolkulturen.

Enligt 9 § i sametingslagen är myndigheterna skyldiga att förhandla med sametinget om alla vitsyftande och betydande åtgärder som direkt och på ett särskilt sätt kan påverka samernas ställning som urfolk och som gäller letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral inom samernas hembygdsområde samt guldvaskning på statens mark- och vattenområden.

Enligt 50 § i gruvlagen får malmletningstillstånd, gruvtillstånd och guldvaskningstillstånd inte beviljas, om tillståndet ensamt eller tillsammans med motsvarande tillstånd eller andra former av områdesanvändning väsentligt försämrar förutsättningarna att bedriva traditionella samenärningar inom samernas hembygdsområde eller i övrigt upprätthålla och utveckla samekulturen, eller om de väsentligt försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att bedriva näringar inom skolområdet eller inom ett särskilt renskötselområde orsakar avsevärd olägenhet för renskötseln. Tillstånd kan dock beviljas trots ett hinder som avses ovan, om hindret kan undanröjas genom tillståndsvillkor.

I 38 § i gruvlagen föreskrivs det dessutom om utredning av konsekvenserna av verksamhet enligt malmletningstillstånd, gruvtillstånd eller guldvaskningstillstånd. Tillståndsmyndigheten ska inom samernas hembygdsområde i samarbete med

sametinget, renbeteslagen i området, den myndighet eller inrättning som ansvarar för förvaltningen av området och sökanden utreda vilka konsekvenser verksamheten enligt malmletningstillståndet, gruvtillståndet eller guldvaskningstillståndet har för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur samt överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förhindra olägenheterna.

Samerna får normalt ersättning för skador som bedömts i samband med förrättningen av gruvområdet och för skador som orsakats vid malmletning.

Samernas juridiska rättigheter

Grundlagen

I den nationella lagstiftningen utgörs kärnan i urfolket samernas rättigheter av grundlagen. Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Genom denna bestämmelse i grundlagen tryggas bl.a. utövandet av sådana traditionella näringar som hör till den samiska kulturformen, såsom renskötsel, inklusive moderna former av renskötsel. Bestämmelsen trygger samernas ställning som urfolk med tillhörande rättigheter enligt internationella fördrag (RP 309/1993 rd, s. 65, RP 248/1994 rd). Bestämmelsens folkrättsliga bakgrund finns i artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen, FördrS 7-8/1976) jämte tillämpningspraxis. Dessutom har samerna med stöd av 121 § 4 mom. i grundlagen språklig och kulturell autonomi inom samernas hembygdsområde i enlighet med vad som föreskrivs genom lag.

Den grundläggande rätten för samerna som urfolk att utöva och upprätthålla sitt språk och sin kultur innefattar i sig tanken att samerna själva får bestämma om dessa frågor och styra deras framtida utveckling (RP 248/1994 rd). FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna har fogat begreppet urfolkens självbestämmanderätt inte bara till artikel 1 i MP-konventionen utan också till artikel 27 i samma konvention, som utgör förebild för 17 § 3 mom. i grundlagen. Bestämmelsen i 17 § 3 mom. i grundlagen förpliktar myndigheterna också att trygga utvecklingen av det egna språket och den egna kulturen för de grupper som avses i bestämmelsen. Det faktiska tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna kräver således aktiva åtgärder av myndigheterna för att trygga samernas rättigheter (RP 309/1993 rd).

I 106 § i grundlagen föreskrivs följande om grundlagens företrädare: Om tillämpningen av en lagbestämmelse i ett ärende som behandlas vid domstol uppenbart strider mot grundlagen, skall domstolen ge företräde åt bestämmelsen i grundlagen. Sektorlagstiftningen, såsom gruvlagen, skall fortfarande iakttas på ett sätt som främjar de grundläggande fri- och rättigheterna (se GrUU 32/2010 rd).

Sametingslagen

Bestämmelser om samernas språkliga och kulturella autonomi finns i sametingslagen (974/1995). Enligt 5 § skall sametingetsköta ärenden som gäller samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk.

I 9 § i sametingslagen föreskrivs det om myndigheternas skyldighet att förhandla med sametinget. Enligt bestämmelsen skall myndigheterna förhandla med sametinget om alla

vittsyftande och betydande åtgärder som direkt och på ett särskilt sätt kan påverka samernas ställning som urfolk och som inom samernas hembygdsområde gäller 1) samhällsplanering, 2) skötsel, användning, utarrendering och överlåtelse av statsägd mark, skyddsområden och ödemarksområden, 3) letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral samt guldvaskning på statens mark- och vattenområden, 4) lagstiftningsmässiga eller administrativa ändringar i näringar som hör till samernas kulturform, 5) utvecklande av skolundervisningen på och i samiska samt av social- och hälsovårdstjänsterna, eller 6) något annat motsvarande ärende som påverkar samernas språk, kultur eller ställning som urfolk. Enligt 2 mom. skall sametinget ges tillfälle att bli hört och förhandla i ärendet. Att tillfället inte utnyttjas hindrar inte myndigheten från att fortsätta behandlingen av ärendet.

Justitieministeriet lämnade den 23 november 2017 en promemoria (OM 2/551/2017) om förhandlingsskyldigheten enligt 9 § i sametingslagen, som hade beretts i samförstånd med sametinget. Enligt promemorian skall förhandlingar föras mellan myndigheten och sametinget i syfte att nå samförstånd. Dessutom skall förhandlingarna föras uppriktigt och i en anda av ömsesidig uppskattning samt i rätt tid så att det genom förhandlingarna är möjligt att genuint påverka den planerade åtgärden.

Precisering av förhandlingsskyldigheten vid reformen av sametingslagen

Regeringens proposition med förslag till reform av sametingslagen överlämnades till riksdagen den 18 november 2022. Lagen har till många delar ansetts vara föråldrad, ställvis oklar och öppen för tolkningar som orsakat konflikter. Syftet med regeringspropositionen var att i enlighet med 121 § 4 mom. i grundlagen främja samernas språkliga och kulturella autonomi samt samernas rätt enligt 17 § 3 mom. i grundlagen att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Ett ytterligare mål var att beakta de krav som principen om fritt och informerat förhandssamtycke ställer. För att säkerställa genomförandet av den s.k. FPIC-principen (Free Prior Informed Consent) föreslogs det att bestämmelser om förhandlings- och samarbetsförfarandet fogas till lagen.

Förslaget behandlades i flera riksdagsutskott 2023. Grundlagsutskottet, som fungerade som betänkeutskott, ansåg att utskottet på grund av begränsningarna i tidsplanen för det kommande riksdagsvalet inte har förutsättningar att utarbeta ett behörigt betänkande i ärendet. Utskottet anser det vara viktigt att statsrådet i syfte att trygga det som föreskrivs om samernas ställning och rättigheter i 17 § 3 mom. och 121 § 4 mom. i grundlagen och för att uppfylla Finlands internationella människorättsförpliktelser omedelbart i början av nästa valperiod lämna en proposition i ärendet.

Skollagen

Skoltarnas angelägenheter sköts i enlighet med skollagen (253/1995) av skoltarnas byastämman och skolråden. Trots skolternas egen institution företräder sametinget alla samer nationellt och internationellt. Även om skoltarna är företrädare via sametinget och deltar i beslutsfattandet om sin kultur och sitt område i förfarandet enligt 9 § i sametingslagen, innehåller skollagen särskilda bestämmelser om skyldigheten att höra skoltarna i 56 §.

Framställningar och utlåtanden som behandlas av statliga och kommunala myndigheter i vittsyftande eller principiella ärenden som gäller skoltarnas näringar och

levnadsförhållanden skall myndigheterna bereda byastämman och skolrådet tillfälle att avge utlåtande. Enligt 56 § 2 mom. i skollagen skall också Renbeteslagsföreningen och de lokala renbeteslagen ges tillfälle att yttra sig i frågor som gäller renhushållningen och som kan ha en större betydelse för renskötseln. Momentet motsvarar förhandlingsskyldigheten enligt 53 § i renskötsellagen (848/1990).

Grønland p.v.a. Kongeriget Danmark

Råstofområdet er et hjemtaget område, og da det således er det grønlandske folk selv der, gennem selvstyret, varetager befolkningens rettigheder, findes der ikke særskilt regulering vedrørende oprindelige folk.

Befolkningens rettigheder er fastlagt i den grønlandske råstoflov, der bl.a. stiller krav om udarbejdelse af redegørelser om samfundsmæssig bæredygtighed og indgåelse af aftaler om samfundsmæssig bæredygtighed mellem rettighedshavere, Naalakkersuisut og kommunerne.

En rettighedshaver skal, inden påbegyndelse af et mineprojekt, sende en vurdering af samfundsmæssig bæredygtighed i høring, hvorunder befolkningen har mulighed for at fremkomme med høringssvar. Derefter skal rettighedshavere udarbejde en redegørelse om samfundsmæssig bæredygtighed, hvor man forholder sig til de indkomne høringssvar.

Derudover skal en rettighedshaver, inden påbegyndelse af et mineprojekt, indgå en trepartsaftale med Naalakkersuisut og den eller de kommuner der berøres af projektet. Aftalen kan bl.a. regulere spørgsmål vedrørende projektets påvirkning af den lokale befolknings liv og virksomhed.

Sverige

Sveriges rennärning

Renskötseln är en samisk näring som i Sverige är förbehållen samerna. Det är en starkt skyddad bruksrätt som omfattas av grundlagsskydd (se 2 kap. 17 § Regeringsformen [1974:152]) och den samiska rätten att nyttja mark och vatten till underhåll för sig och sina renar är en förutsättning för rennäringen och den samiska kulturen. I grunden bygger renskötselrätten på urminnes hävd (se 1 § rennärlagen [1971:437]).

Renskötselrätten tillkommer detsamiska folket men kan enligt rennärlagen bara utövas av en same som är medlem i en sameby. En sameby är en ekonomisk och administrativ

sammanslutning med egen styrelse som för medlemmarnas gemensamma bästa ska leda renskötseln på ett visst geografiskt område. Det är samebyns inre angelägenhet vem som får bli medlem i samebyn.

Renskötsel bedrivs på ungefär 40 procent av Sveriges yta på område som är särskilt utpekat för rennäringen. Detta område består av statens mark ovan odlingsgränsen samt på renbetesfjället. Området är indelat i 51 samebyar och renskötsel får bedrivas på såväl enskild som statlig mark inom de områden där det är tillåtet att bedriva renskötsel. Det betyder inte att all mark är lämplig eller ens möjlig att nyttja som betesmark för renar.

Sveriges minerallagstiftning

Minerallagen syftar till att möjliggöra samhällets försörjning av nödvändiga metaller och mineral genom utvinning av särskilt utpekade naturresurser, så kallade koncessionsmineral. De är industriellt användningsbara och förekommer i Sverige i en sådan utsträckning att utvinningen är meningsfull samt kräver systematisk prospektering och undersökning för att kunna påvisas. Koncessionsmineral har, som råvaror för framställning av metaller och mineraliska produkter, en avgörande betydelse för den materiella välfärden i det moderna samhället. Metaller och mineralvaror ingår i så gott som alla tillverkningsprocesser, från framställning av papper till mobiltelefoner.

Sveriges berggrund anses ha en unik geologisk potential men trots detta är ekonomiskt brytvärda fyndigheter svåra att finna. Att hitta och utvinna fyndigheterna kräver speciell kompetens, mycket kapital och tillgång till stora markområden och är i de flesta fall inte möjligt för en enskild markägare att genomföra. I likhet med i stort sett alla länder som har mineraltillgångar har den svenska minerallagstiftningen därför expropriativa inslag, det vill säga, en sökande behöver inte äga marken för att kunna ansöka om prospektering eller bearbetning av en mineralfyndighet.

Särskilt om samråd

I ärenden om bearbetningskoncession ska en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt minerallagen. Det innebär bl.a. att verksamhetsutövaren ska samråda om verksamhetens lokalisering och förväntade miljöeffekter m.m. med de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten, vilket inkluderar berörda samebyar.

Då gruvverksamhet utgör miljöfarlig verksamhet och i regel även vattenverksamhet behövs också tillstånd enligt miljöbalken med tillhörande miljöbedömning. Särskilt berörda, inklusive samebyar ges här möjlighet till samråd med verksamhetsutövaren avseende identifiering, bedömning, och dokumentation av miljöeffekter under processens gång.

Lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde i kraft den 1 mars 2022. Syftet med konsultationer är att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Lagen innebär att regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter är skyldiga att konsultera Sametinget, och vid behov andra berörda samiska företrädare, innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Från och med

2024 inkluderar lagen också regioner och kommuner. Skyldigheten att konsultera gäller inte för domstolar, domstolsliknande nämnder eller organ i myndigheter som har domstolsliknande uppgifter. Från konsultationsplikten undantas även vissa ärendetyper. En utgångspunkt för bedömningen av en reglering om konsultationer är att Sverige är och fortsatt ska vara en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

En konsultationsordning medför att samiska intressen och rättigheter blir bättre belysta och beaktade samtidigt som regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och regioner får ett bredare beslutsunderlag i ärenden som rör samiska frågor. Införandet av en konsultationsordning för det samiska folket föregicks av omfattande kontakter, dialog och konsultationer med framför allt Sametinget.

Intressekonflikter

Rennäringen är beroende av stora betesarealer eftersom renarna rör sig efter årstidsväxlingarna och renskötsel bedrivs på ungefär 40 procent av Sveriges yta.

I de norra delarna av Sverige går temperaturökningen snabbare än i söder. Renarnas bete och förflyttningar i landskapet styrs av vädrets skiftningar vilket gör renskötares arbete mycket väderberoende. Effekterna av ett förändrat klimat medför redan utmaningar för renskötseln och kommer ge ökade utmaningar i framtiden. Renskötseln kommer att drabbas av ökad frekvens av låst vinterbete, minskad tillgång till marklav, ökad insektsplåga samt ändrad förekomst av vektorburna sjukdomar.

Både den europeiska gröna given, med det övergripande målet att göra Europa klimatneutralt, och EU:s industristrategi ser tillgången på metaller och mineral som en strategisk säkerhetsfråga för att kunna uppfylla sin ambition. Tillförlitlig och ostörd tillgång på inhemska råmaterial är en avgörande förutsättning för teknologisk innovation, industrins klimatomställning och hållbar tillväxt. Det behövs produktion av råmaterial, från både primära och sekundära resurser, för att möta den snabbt växande efterfrågan.

Klimatomställningen kräver nya lösningar och strukturförändringar men omställningen kantas av intressekonflikter och det krävs modeller för att möjliggöra för samexistens mellan intressen. Skogsbruk, gruvnäring, vindkraftsparker, tidigare utbyggnad av älvar samt förändringar/investeringar i infrastruktur är alla exempel på markanspråk som kan innebära intressekonflikter mellan den gröna omställningen och samiska intressen. Dock kommer klimatomställningen hela samhället till gagn, inklusive rennäringen.

När det finns intressekonflikter behöver tillståndsgivande myndigheter göra avvägningar, och vid en tillståndsprövning avseende exempelvis gruvdrift är rennäringens perspektivet en del av tillståndsprocessen. Det är t.ex. vanligt med villkor om anpassningsåtgärder med hänsyn till renskötseln vid olika beslut om tillstånd att bedriva verksamhet. Behovet ökar kontinuerligt för rennäringen att delta mer aktivt i olika processer. Sverige har regelverk om samråd enligt miljöbalken för prövning av verksamheter som kan ha miljöpåverkan. Det arbetet har dessutom stärkts i och med den nya konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket

Island

Rekommendationen gælder ikke for Island, og landets regering kan derfor ikke reagere på rekommandationen.

Det anses hermed, at rekommandasjonen er besvart.

Udvalgets synspunkter

Det har inkommit 15 sidor svar från de nordiska ländernas regeringar på Nordiska rådets rekommendation om "att redogöra hur urbefolkningens rättigheter tillvaratas vid mineralutvinning i de områden där urbefolkningen lever och verkar" från de nordiska ländernas regeringar.

De nordiska regeringarnas svar har varit såväl omfattande som tydliggörande utifrån rekommendationen gällande "hur urbefolkningens rättigheter tillvaratas vid mineralutvinning i de områden där urbefolkningen lever och verkar".

Utskottet finner att redogörelserna från de nordiska regeringarna i sin helhet uppnår rekommendationens önskemål. Detta mot bakgrund att nya lagarna under de senaste åren trätt i kraft gällande tillvaratagandet av ursprungsbefolkningens rättigheter. Utskottet kommer genom sekretariatet att löpande följa upp på resultatet av de nya lagarna.

Utskottet anser att man utifrån de nordiska regeringarnas svar ska lägga ärendet till handlingarna och anse rekommendationen som slutbehandlad.

København, den 5. september 2023

Per-Arne Håkansson (S)
Jani Kokko (sd)
Odd Harald Hovland (A)
Anna Vikström (S)
Ragnhild Male Hartviksen (A)
Mikael Lindholm (ÅC)
Markku Siponen (cent)

Liv Kari Eskeland (H)
Lars Johnsson (M)
Ann-Christine From Utterstedt (SD)
Erling Eidesgaard (T)
Orri Páll Jóhannsson (VG)
Silje Hjemdal (FrP)